

Baltian historia helposti aukeavassa pähkinänkuoressa

Andres Kasekamp: A History of the Baltic States. Palgrave Essential Histories, Palgrave MacMillan 2010. 250 s.

Kylmän sodan aikana ja sen päätyttyä ulkomailla syntynyt mielikuva Baltian maista suhteellisen samankaltaisina kansoina ja kulttuureina tuottaa yhä paineita myös historian yleisesitysten kustantajille. Brittiläisessä Palgrave Essential Histories -sarjassa on toki julkaistu tiiviitä yleisesityksiä mm. Tyynenmeren saarten, Brittein saarten ja Alankomaiden historiasta, mutta suhteessa siihen, miten vähän Baltian maista ja niiden menneisyydestä tiedetään globaalisti, olisivat Viro, Latvia ja Liettua kukin ansainneet omatkin yleisesityksensä.

Kun muistetaan, millainen kansojen, uskontojen, imperiumien ja ideologioiden törmäyskenttä Baltia on ollut sekä miten merkittävä välittäjä se on ollut kulttuurin, talouden ja tekniikan innovaatioiden osalta, ei aluetta voida eurooppalaisessa mittakaavassa väheksyä.

Kansainvälisesti Baltian historian yleisesityksiä ei ole ollut liikaa tarjolla.¹ Nyt arvioitava Tarton yliopiston politologian professorin Andres Kasekampin 250-sivuinen *A History of the Baltic States* on tiivis lähihistoriaan keskittyvä teos. Alkuun on puristettu Baltian historian asutuksen alkamisesta noin 11 000 vuotta sitten jatkuen ensimmäiseen maailmansotaan. Kirjan jälkimmäinen puolisko käsittelee Viron, Latvian ja Liettuan vaiheita ensimmäisestä maailmansodasta nykyaikaan.

Valtiollis-poliittisen tapahtumahistorian päällekkävyä hallitsevuus sekä presentismin värittävä lähihistoriaa painottava ote ovat suppeille yleisesityksille tyyppillisiä piirteitä. Tämä on myös Kasekampin teoksen väistämätön lähtökohta; onhan kirja suunnattu suurelle yleisölle ja historian opiskelijoille, joiden oletetaan perehtyvän teoksen kautta ensi kertaa Baltian maihin ja niiden historiaan. Silti se edellyttää lukijalta jonkinmoista perustietämystä Euroopan ja Venäjän historiasta.

Oman vaativan lisänsä työhön tuo se, että Baltian geopolitiittinen historia 1200-luvulta 1700-luvun lopulle on hyvin vaiherikas sekä se, että alueella on vaikuttanut lukuisia voimatekijöitä ja muita kansoja virolaisten, liiviläisten, lätiläisten ja liettualaisten lisäksi. Kasekamp on suoriutunut tehtävästään varsin hyvin, sillä hän on kyennyt tiivistämään mukaan kaikki oleellimmat tapahtumat ja käänteet, mutta saanut silti tilaa mm. talouskehityksen, sosiaalisten olojen ja kulttuuri-ilmiöiden käsittelyyn. Tosin 1900-luvun osalta Baltian maiden kulttuuri jää valitettavasti painoarvoaan paljon vähemmälle käsitteilylle.

1900-luvun historian tutkijalle on hankalaa kirjoittaa vanhemmista ajoista ja varsinkin keskiajasta, mutta tässäkin ei ole juuri moitteen sijaa. Saksalaisen ritarikunnan hallitsema Vanhan Liivinmaan (karkeasti ottaen nykyiset Viron ja Latvian alueet) vaiheet 1200-luvulta 1500-luvun lopulle ja Puola-Liettuan suurvalta-aika 1500-luvulta 1700-luvulle limittyvät sujuvasti toisiinsa sekä osaksi laajempaa kertomusta Pyhän saksalais-roomalaisen keisarikunnan heikentyvästä otteesta ja Ruotsin, Puolan ja Venäjän tiivistävästä kamppailusta Itämeren itärannikolla.

Kasekamp piirtää historian pitkiä linjoja vertailevalla katseella. Liettuan vahva omaehtoisuus jo keskiajalla ja Puola-Liettuan suur-

valta-aika loivat liettualaisille toisenlaisen mentaliteetin, identiteetin ja tulevaisuuteen kantavan historiallisen kokemuksen kuin pohjoisille naapureilleen, minkä vaikutus näkyy Kasekampin mukaan niin 1800-luvun lopun kansallisten pyrkimysten heräämisessä kuin 1900-luvun historiassakin. Venäläistäminen ja myöhempi neuvostolaistaminen oli hieman maltillisempaa Liettuassa kuin virolaisten ja latvialaisten asuttamilla alueilla. Myös liettualaisten ja puolalaisten välinen antagonismi näytteli suurta roolia 1900-luvulla, etenkin maailmansotien välillä, jolloin kiista Puolan miehittäjästä Vilnan alueesta esti tehokkaasti myös ns. reunavaltioiden sotilaspolitiittisen yhteistyön.

Pitkä 1800-luku (1795–1917) saa Kasekampin esityksessä kiitettävästi huomiota; tuolloin muotoutuivat niin taloudelliset, sosiaaliset, ideologiset kuin kulttuurillisetkin edellytykset liettualaisten, latvialaisten ja virolaisten kansallisisille projekteille. Myös Baltian vähemmistökansallisuudet, kuten baltiansaksalaiset, juutalaiset ja puolalaiset ovat mukana kuvauksessa.

1900-luvun osalta kertomus etenee vauhdikkaasti ja varsinkin maailmansotien välinen aika ja neuvostovallan aika jää osin luonnosmaiseksi. Esimerkiksi neuvostoaika Stalinin kuolemasta (1953) laulavaan vallankumoukseen (1987–1991) typistyy 14 sivuun ja vaikka Kasekamp saa tärkeimmät

1. Tuoreimmat teokset ennen vuotta 2011 ovat jo vuosikymmenen takaa. Tätä puutetta paikkaamaan on nyt julkaistu parikin laadukasta teosta. Professori Andrejs Plakansin 500-sivuinen *A Concise History of the Baltic States* (Cambridge Concise Histories, Cambridge University Press 2011) on laaja ja tasapainoinen perusesitys koko Baltian alueen historiasta.

käänteet ja nimet mahdutettua mukaan, ei asiaa tuntematon luki ja saa varmaankaan selkeätä kokonaiskuvaa siitä, millaista neuvostoelämä Baltiassa oli. Sen sijaan Baltian tie toiseen maailmansotaan ja miehityksiin sekä neuvostovallan aikaan on käsitelty monipuolisesti 23 sivun mitalla.

Tultaessa laulavaan vallankumoukseen, Baltian maiden itsenäisyyden palauttamiseen ja maiden 20 vuoden taipaleeseen Kasekampin oma asiantuntemus pääsee parhaiten esiin. Baltian maiden talous-, sosiaali- ja vähemmistöpoliittisten ratkaisujen erot ja samantaisuuudet tulevat hyvin esille ja ne antavat hyvän pohjan ymmärtää maiden nykyisiäkin menestyksiä ja haasteita. Kaikki kolme maata ovat osa EU:ta ja Natoa, mutta poliittisilta järjestelmiltään sekä yhteiskunniltaan ne ovat omanlaisiaan, missä on heijastunut pitkään neuvostoajan ja laulavan vallankumouksen jättämä perintö.

Kasekamp kirjoittaa selkeätä ja käsitteillä konstailematonta, mutta silti rikasta englantia. Teoksen noottiapparaatti ja päälukukohtainen kirjallisuusluettelo sisältävät paljon lisätietoa ja ajantasaisen kattauksen tutkimuskirjallisuudesta. Kaiken kaikkiaan Kasekampin teos on vankka ja napakka perusteos kelle tahansa Baltian historiaan tutustuvalla.

– PERTTI GRÖNHOLM